

Kaupunginhallitus

Päätöspäivämäärä 13.04.2026 § 112

Lahden kaupunki, Kaupunginhallitus, 13.04.2026

§ 112

Raportti vuosien 2024 ja 2025 vaikutusten ennakkoarvioinneista

864/00.01.02.03/2025

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

Hallintopäällikkö Risto Uotila, p. 050 398 5501

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Esittelijä

kaupunginjohtaja Kyynäräinen Niko

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus merkitsee vuosien 2024 ja 2025 vaikutusten ennakkoarviointiraportit tiedokseen.

Perusteluosa

Vaikutusten ennakkoarviointi (EVA) on Kuntaliiton suositukseen perustuva systemaattinen tapa arvioida merkittävän päätöksen vaikutuksia kuntalaisiin, talouteen, ympäristöön ja organisaatioon. Arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa keihin päätös vaikuttaa, miten päätös vaikuttaa, onko päätöksellä vaihtoehtoja, ovatko vaikutukset pitkällä vai lyhyellä aikavälillä sekä voiko mahdollisia haittoja ehkäistä tai lieventää. Vaikutusten ennakkoarvioinnin tavoitteena on osaltaan edistää tiedolla johtamisen edellytyksiä, lisätä valmistelun läpinäkyvyyttä sekä tuottaa päätöksentekijöille riittävästi tietoa asian ratkaisemiseksi.

Vaikutusten ennakkoarviointi perustuu lakiin: viranomaisen on mm. hallintolain 31 §:n mukaisesti huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset. Yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaisesti viranomaisen on puolestaan arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 1 §:ssä kaavoittaja veloitetaan selvittämään valmisteilla olevan kaavan vaikutuksia mm. ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön liittyen. Valmistelussa on huomioitava kuntalain 22 §:n mukaiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, sekä hallintolain mukaiset hyvän hallinnon periaatteet. Lainsäädännön lisäksi ennakoarvioinnin tekemiseen velvoittaa Lahdessa kaupunginhallituksen linjaukset sekä valtuustosopimus, jossa edellytetään päätösten valmistelussa ja varsinaisessa päätöksenteossa vaikutusten ennakoarviointia sekä tiedolla johtamista.

Lahden kaupungin ohjeistus edellyttää valmistelijoita tekemään vaikutusten ennakoarviointia, kun:

- päätöksellä on merkittäviä välittömiä ja/tai pitkän aikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin, elinoloihin ja terveyteen
- päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä Lahden kaupungin talous, toiminta ja väestön koko huomioiden
- päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia tietyille ihmisryhmälle, alueelle, ympäristöön tai yritystoimintaan
- kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai palveluverkossa tai kyseessä on uusi palveluiden järjestämistapa.

Päätöksen merkittävyyden arviointi on tulkinnanvaraista ja tapauskohtaista, jonka johdosta on tehty listaus päätöksistä, joista vaikutusten ennakoarviointi tulisi tehdä aina:

- kaavapäätökset (MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n mukaisesti)
- palveluverkkopäätökset
- mitoituspäätökset
- taksojen korotukset (merkittävät, muiden kuin indeksikorotuksien osalta)
- tulo- ja kiinteistöveropäätökset

Vaikutusten ennakoarviointia ei tule tehdä esimerkiksi viranhaltijapäätöksistä, tiedoksi merkittävistä asioista, oikaisuvaatimuksista, hankinta-asioista, yksilöä koskevista asioista, toiminnan seurannasta, raporteista, lausuntopyynnöistä, viran täyttöä koskevista päätöksistä tai päätöksistä, jotka eivät johda konkreettisiin toimenpiteisiin. Talousarviosta

tehtävistä vaikutusten ennakoarvioinneista luovuttiin vuoden 2025 aikana, sillä talousarviokokonaisuuden todettiin olevan liian laaja arvioitavaksi.

Vuosien 2024 ja 2025 vaikutusten ennakoarvioinnit

Asianhallintajärjestelmään tehdyksi merkittyjä vaikutusten ennakoarviointeja tarkasteltiin seuraavien kriteerien kautta:

1. Onko päätöksestä ollut syytä tehdä vaikutusten ennakoarviointi
2. Onko huomioitu laajan vaikutusten ennakoarvioinnin osa-alueet: kuntalais-, organisaatio-, ympäristö- ja talousvaikutukset
3. Onko pykälällä viitattu tehtyyn vaikutusten ennakoarviointiin

Vuosien 2024 – 2025 aikana vaikutusten ennakoarviointeja merkittiin asianhallintajärjestelmään tehdyksi yhteensä 228 kertaa. Tehdyistä arvioinneista 67 täytti vaikutusten ennakoarvioinnin kriteerit pääpiirteittäin ja 19 osittain. Suurin osa merkinnöistä on tehty virheellisesti eikä arviointi täytä vaikutusten ennakoarvioinnille asetettuja kriteereitä.

Kriteerit täyttävistä vaikutusten ennakoarvioinneista osa tehtiin kevyesti osana pykälän perusteluosiota. Kevyt vaikutusten ennakoarviointi huomioi kaikki vaikutusten ennakoarvioinnin näkökulmat, mutta ei kuvaa laajasti esimerkiksi vaihtoehtoisia ratkaisuita tai lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutuksia. Erilliset, pykälien liitteiksi otetut vaikutusten ennakoarvioinnit ovat puolestaan kattavampia ja tarjoavat enemmän tietoa ja vaihtoehtoja päätöksenteon tueksi. Erillisiä vaikutusten ennakoarviointeja on tehty vaihtelevasti erilaisille lomakkeille, eikä kaupungin EVA-pohjaa ole aina hyödynnetty.

Suurin osa kriteerit täyttävistä vaikutusten ennakoarvioinneista olivat kaavapäätöksiä (34), joista on tehty lakisääteinen, MRL 9 §:n mukainen vaikutusten arviointi osana kaavaselostusta. Merkittäviä palveluverkkoon, palvelutasoon tai mitoitukseen liittyviä päätöksiä oli puolestaan 15 kappaletta. Kriteerit osittain täyttävissä vaikutusten ennakoarvioinneissa ei huomioitu kaikkia EVA:n osa-alueita, vaan keskityttiin

pääsääntöisesti päätöksen taloudellisiin vaikutuksiin tai henkilöstövaikutuksiin. Näistä ei myöskään oltu tehty erillisiä vaikutusten ennakoarviointeja päätöksen liitteiksi.

Suurin osa asianhallintajärjestelmään tehdyiksi merkityistä vaikutusten ennakoarvioinneista ei täytä laajan, kokonaisvaikutuksia tarkastelevan vaikutusten ennakoarvioinnin kriteereitä. Vaikutuksia on kuitenkin arvioitu etenkin kustannusvaikutuksien sekä aluetaloudellisten vaikutuksien näkökulmista kattavasti mm. tapahtuma-avustuksiin sekä yhteistyösopimukseen liittyen. Nämä arvioinnit eivät täytä vaikutusten ennakoarvioinnin kriteereitä, mutta voivat täyttää esimerkiksi aluetaloudellisten vaikutuksien arvioinnin (AVA) kriteerit.

Yleisiä huomioita ja toimenpiteet prosessin kehittämiseksi

Vaikutusten ennakoarviointien merkitsemistapaa tulee kehittää virheellisten merkintöjen estämiseksi sekä seurannan ja arvioinnin sujuvoittamiseksi. Virheellisten merkintöjen ehkäiseminen edellyttää paitsi aiheeseen liittyvän tietoisuuden lisäämistä valmistelijoiden keskuudessa, myös asianhallintajärjestelmään rakennettavaa teknistä ratkaisua, joka ohjaa valmistelijaa täsmällisempään merkitsemiseen. Lisäksi vaikutusten arviointiohjeistukseen olisi syytä tuoda muita täsmällisempiä vaikutusarvioinnin muotoja, kuten lapsivaikutusten arviointi (lapsiin ja nuoriin liittyvät päätökset) ja aluetaloudellisten vaikutusten arviointi (esim. merkittävät tapahtumatuet ja yhteistyösopimukset).

Erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja tulisi tarkastella useammin: esitetyn ratkaisun lisäksi valmistelussa tulisi tarkastella ainakin nollavaihtoehtoa, eli sitä mitä tulisi tapahtumaan, jos asialle ei tehdä mitään. Käytössä oleva vaikutusten ennakoarviointipohja ohjaa valmistelijaa tarkastelemaan erilaisia vaihtoehtoja, pohjaa tulisikin hyödyntää nykyistä laajemmin.

Ennakoarviointiprosessia tulee edelleen kehittää ja systematisoida niin, että arviointia tehdään palvelurajat ylittävänä, monialaisena asiantuntijatyönä. Prosessi tulee myös aloittaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta tunnistetut vaikutukset ohjaavat valmistelua, eikä toisinpäin. Vaikutusten ennakoarvioinnin tekemisen kynnystä on edelleen madallettava ja kirkastettava niin, että arviointi olisi luonteva osa merkittävien asioiden valmisteluprosessia.

Kaupunginhallitus

Päätöspäivämäärä 13.04.2026 § 112

Liitteenä listaus vuosien 2024 ja 2025 aikana tehdyiksi merkityistä vaikutusten ennakoarvioinneista toimielimittäin.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Ote: sivistyslautakunta, kaupunkiympäristölautakunta ja elinvoima- ja hyvinvointilautakunta